

A ménekhez még több tudásra van szükség!

...avagy mén vagy herélt?

Pat Parelli megjegyzése a cikkel kapcsolatban: Kérem figyelembe venni, hogy oktatási programom célja, hogy segítségével az emberek képesek legyenek lovaikat tanítani. Szeretném, ha minden diákom tisztában lenne azzal, hogy milyen képességekkel bír, amikor bármilyen téren kérdéses helyzetbe kerül a lovak körül. A legfontosabb dolog a lovak körül a BIZTONSÁG. Éppen ezért a 4. szint eléréséig nem találok biztonságosnak, hogy bárki is ménekkel foglalkozzon. A megoldás: tegyük félre ménekkel kapcsolatos álmainkat - egyenlőre. Tanuljunk és még egy fontos dolog: jó ménekből, szuper heréltek lesznek!

Mire képesek a mének?

Egy alkalommal láttam, ahogyan egy mén meggyilkolt egy nőt. Megharapta a torkánál, majd kitepte az egész garatját. Ismerek egy olyan személyt, akinek egy mén leharapta két ujját, továbbá alkarjából kiszaggatta az inakat. Azt pedig számtalanszor hallottam, hogy valakit a vállánál vagy a hasánál fogva emelt meg és rángatott meg egy mén. Már engem is kétszer emelt fel mén a fogaival.

Hallomásból tudom, hogy Kaliforniában él egy mén, akit egy labirintusszerű karámrendszerben tartanak. Ennek egy járatán keresztül, „zsiliprendszeren” át jut a mén a kancához fedeztetéskor. Mindemellett valamennyi fogát eltávolították, nehogy véletlenül is bárkiben kárt okozzon!

Egy világhíres tenyészetben annyira veszélyes volt egy mén, hogy csak egy ember tudott bemenni hozzá. Ha valaki más ment be hozzá a karámba, akkor azt már vasvillával kellett megvédeni.

A világ legkiválóbb tenyészközpontjainak ménfelállító istállóit többnyire úgy néznek ki, mint kízó kamrák, amelyek rácsokkal, láncokkal, szíjakkal, béklyókkal és különböző hámoakkal vannak felszerelve. A mének kezelőinek, pedig bukósisakot és gerincvédőt kell hordani. Mindezen elővigyázatosság ellenére hálnak meg és sérülnek meg emberek a tavaszi és őszi fedeztetési idényekben.

Milyen következtetést kell az előbbiekből levonnunk?

Leginkább azt, hogy harc esetén még egy grizzly medve sem ellenfele egy mének! Akik már életükben legalább egyszer átéltek az előbbiekből felsorolt kellemetlen helyzet bármelyikét, mind elmondhatják, hogy a mén mindenféle előjel nélkül, szinte derült égből támadt rájuk és már a fogai között is voltak.

Néhányan úgy gondolják, hogy túlzásokba esek. Túl sokszor találkoztam azzal a helyzettel, hogy a mén tulajdonosa úgy gondolta, hogy: „Velem ez úgysem történhet meg!”. Inkább legyenek rám mérgesek az emberek, mint hogy egy napon bárkinek is a balesetéről halljak. A mének gyönyörű állatok, viszont sokkal több tudásra van hozzájuk szükségünk.

A ménekre jellemző tulajdonságok megválaszolják, hogy miért van szükségünk több tudásra velük kapcsolatban!

A mének feladata, hogy védjenek és harcoljanak a vezérésért. Semmi sem állhat az útjába. A mének képesek élet-halál harcot vívni egymással az elsőbbség megszerzéséért. Amikor egy mén libidója az égbe szökik, akkor „szuperlová” válik. Alapállapotához képest, sokkal több erővel, harci kedvvel, bátorsággal, elszántsággal és vággyal rendelkezik. A hormonjai olyan hatásúak, mintha úrhajó üzemanyaggal lenne feltöltve, amelynek a hatását a benne levő adrenalin és tesztoszteron megsokszoroz.

Nemrég egy diákom megkérdezte, hogy azok a mének, amelyek nyugodtabbnak tűnnek nem biztonságosabbak? Igen, de nem minden esetben. Pont egy ilyen mén volt az, amelyik kitepte gazdájának a garatját.

Vegyünk például egy higgadt, mindenki által nyugodtnak ismert férjet, aki éppen vacsorázni indult feleségével. Senki sem látta még idegesnek vagy mérgesnek, ezért senki sem gondolná, hogy egyáltalán bír ilyen tulajdonságokkal. Ez mindaddig így is van, amíg valaki nem viselkedik illetlenül a feleségével. Amikor viszont ez megtörtént, jobb ha mindenki félreáll! Az amúgy nyugodt ember tornádóvá alakul át. Kész, hogy megvédje és oltalmazza feleségét. Ebben az esetben semmi „bal agy” tevékenységet vagy racionalitást nem kell keresnünk. Egyszerűen jobb agy illetve ösztönszerű reakció. Bármire képes ilyen állapotban. Az adrenalin működik és egy szupermanné alakult át.

A ménnel is minden rendben van, ameddig:

Nem találkozik kancákkal.

Nem állsz az útjába.

Nem kezded ki a dominancia pozícióját a 7 játékkal.

Az ugyan igaz, hogy egyes ménnek vehemensebbek, mint mások. Ez többnyire veleszületett tulajdonság viszont ezt befolyásolja az egészség és a felnevelés módja is.

Egy nem megfelelő módon takarmányozott ménnek kevesebb energiája és életkedve lesz, mint egy megfelelően takarmányozott ménnek. Nem egyszer tapasztaltam, amint egy sovány, férges, gyenge mén, megfelelő tartás és takarmányozás mellett tűzokádó sárkánnyá változott.

A másik lényeges tényező az a felnevelés. Ez lehet kétféle. Kancákkal, heréltekkel és ménekkel vagy teljes elkülönítésben. Mindkét módszer másképp befolyásolja felnőttkori viselkedését.

Én személy szerint azt tapasztaltam, hogy minél természetellenesebb a felnevelés, annál „perverzebb” lesz a mén felnőttkori viselkedése. Sok esetben teljesen elkülönítve, egyenként nevelik a méneket. Ráadásul helytelenül, nem megfelelő viselkedést alkalmazva, családi kedvenként foglalkoznak vele, amiből minden csak helyes, tiszteletteljes viszony nem alakul ki. Sokszor – a hozzáértés teljes hiánya miatt – túl agresszívan bánnak a ménekkel. Úgy mond megbüntetik őket „ményszerű”, természetes viselkedésükért. Szájukba vagy az orrukra tekert láncokkal vezetik őket, feszesen tartott vezetősátrak mellett. Én ezt a bebörtönzött férfiak tartásához tartom hasonlóknak, amikor a bent léttel nemhogy javulna, hanem inkább még romlik is viselkedésük.

A ménnek szenvednek attól, ha nem kerülhetnek kapcsolatba fajtársaikkal. Ezért az elkülönítés csak rosszabbá teszi a helyzetet. Az elkülönítésből kifolyólag, pedig felhalmozódik bennük, mind az, amit normálisan tennének, ha tehetnék. Így aztán, amikor egyszer kapcsolatba kerülhet más lovakkal, akkor az elkülönítés milyensége és mértékének megfelelően fog külső szemlélő számára agresszívan viselkedni. Ez nem más, mint az elzárás okozta, adaptált nem megfelelő viselkedési forma.

Próbáljuk az egészet a mén szemszögéből nézni. Teljes elszigeteltségben van tartva, semmilyen nemű szociális kontaktfelvételi illetve mozgási lehetőség. És legalább ennyire hiányos lelki és érzelmi ingerhiányos környezet. Aztán többször is naponta ruhátlan lányokat vezetnek el a boxa előtt. Idővel frusztrálttá és unottá válik az ilyen ló. Mindezek után egyszer csak a fedezettő helyre viszik. Amikor ez végre bekövetkezik, hogyan is kellene viselkednie az előbbieken felsorolt lónak? Mivel tudja, hogy mi fog következni, ezért teljes joggal válik izgatottá és kezd el ágaskodni, ide-oda ugrálni. A kanca mindehhez gyakran felhámozva, megpipázva várja „élete párját”, aki egy hatalmas ugrással vetődik rá. Mindenféle előjáték, bemutatkozás, kancától jövő visszajelzés nélkül. Az én szememben ez semmi más, mint kontrollált erőszakolás. Az ilyen aktusban résztvevő méneket, pedig mindezzel, egyenesen erőszakolóknak képzik ki. Mindezt, pedig az ember okozta a nem faj és mén specifikus tartás által okozott személyiség torzítással.

Ha viszont a méneket más lovakkal együtt nevelik, akkor kezelhetők lesznek, és nem vesznek fel semmilyen nemkívánatos szokást amiatt, mert külön vannak tartva. Ha nem megfelelően viselkednek, akkor egy fogsor vagy egy pár hátsó pata már érkezik is felé. Egyébként is szükség van arra, hogy a lovakkal való megfelelő bánáshoz az emberek megértsék viselkedésüket, a lovak lelkét, szokásait. A ménekhez, pedig mindezen tudásnak a többszöröse szükséges. Ameddig egy kancánál vagy egy herélnél látszólag hibázhat az ember, addig egy ménnel soha. A mén sokkal hamarabb jön rá, mert ezt diktálja neki a természet, hogy nem értesz hozzá, sőt egy-két próbálkozásából arra is rájön, hogy tartasz is tőle. Ez pedig komoly balesetekhez vezethet. Meg kell tanulni kivívni a mén tiszteletét, anélkül, hogy erőszakot alkalmazzál rajta. A helyzeteket meg kell tanulni megfelelően értelmezni és gondolatban mindig egy lépéssel előtte kell lenni. Éppen ezért a rendszeremben legalább 3., de inkább 4. szint elsajátítása szükséges ahhoz, hogy megfelelő módon legyünk képesek ménekkel foglalkozni. Nem az erőszak oldaláról megvilágítva, hanem a tökéletességéről - az embernek a lóhoz értés Bruce Lee-jává kell válnia. Kung Fu - vá kell fejlődni, ami nem jelent mást, mint kiválóságot – lelkileg, érzelmileg és fizikailag.

Mi a csipkelődés és hogyan kezeljem?

Már valószínűleg mindenki látott méncsikót, és van akinek a tulajdonában is van. Számtalanszor tapasztalhattuk, hogy a nyakunkra jönnek és játékosan belénk csípnék. Szinte az egyik leggyakoribb kérdés, amit feltesznek nekem az emberek az ezzel kapcsolatos: „Mit csináljak ilyenkor?”

Először is a csipkelődés tisztelet hiányára utaló viselkedés. A csipkelődő ló játékot játszik velünk. Mégpedig a Sündisznós játékot, amelyet többnyire meg is nyer. Ha be képes magát csempészni a személyes zónánkba, majd kivitelezni egy jól irányzott csípést, majd gyorsan odébb lépni, akkor ő éppen jól szórakozik velünk. Nézzük csak meg ahogyan a fiatal lovak játszanak egymással. Ugyanezt a csípni, kicsit visszahúzódni, majd lebukva újra kezdeni sémát láthatjuk. Ha ezt velünk játszva még fel is tud minket idegesíteni, akkor azzal ő jelképesen még több pontot szerzett magának a kettőnk közötti játékban.

A válasz mindenre nem büntetés. Ráadásul olyat, hogy büntetés a lovak nem is értenek. Az ő világukban érthető módon, valamilyen szituációban vagy te vagy ő nyert meg egy játékot, ami addig megy, ameddig valamelyik

tisztelettel nem enged. Akinek pedig nincs megfelelő hozzáértése az nem lesz képes megnyerni egy ilyen helyzetet. Akkor mit lehet még tenni?

Nagyon kevés mén van amely annyira kitűnő tulajdonságokkal rendelkezik, hogy azokat mindenképp tovább kellene örökíteni. Túl sokan vannak azok a ló tulajdonosok is, akiknek nincs szívük kiheréltetni ménjüket. Pedig a mének a mai világban nem élhetnek teljes értékű életet, amitől egész életükben csak frusztráltak lesznek. Amíg a természet fedezési idényében, akár napi 4-5-ször is fedezhet, addig a zárva tartott mén van úgy, hogy évente csak néhányszor fedezhet. Hormonháztartása viszont a természetben élőjével azonos módon működik. Mindez elég ahhoz, hogy a kiteljesedési és levezetési lehetőségek hiányában személyiségében torzuljon egy elzárva tartott mén.

Én a születést követő két héten belül kiheréltetem a méncsikóimat. Ezt követően néha már nehéz megfelelően kitapintani a heréket. Aztán meg azon kapjuk magunkat, hogy fiatal méncsikónk éves lett és a hormonok járják át testét, amitől már egyre nehezebben kezelhető. Néhány embernek aggálya van a túl korai heréléssel kapcsolatban. Hogy esetleg visszamarad a fejlődésben vagy meglátszik majd felnőttkori teljesítményében. Tapasztalatom szerint viszont ez mind nem igaz. Számos csikómat herélték ki 10 naposan és gyönyörű, felnőtt lovakká fejlődtek.

Ne tartsuk meg méncsikónkat, hogy ménné fejlődjenek. Túl sok mén van a világban, amelyeket nem megfelelő konformációjuk, vonaluk vagy személyiségük miatt ki kellett volna herélni. Az ilyen mének csak gyengítik a jó tulajdonságokkal rendelkező állományokat. Ráadásul a mének négy lábon járó időzített bombák, akik mellett sosem lehet felhőtlenül pihenni.

Ritkaságszámba megy, amikor ideális módon képesek emberek ménekkal foglalkozni. De ehhez hihetetlen érzék, hozzáértés, tehát tudás szükséges. Ide tartozik a Bécsi Spanyol Iskola és Fredy Knie is (a híres svájci Knie cirkusz egyik sarja). Mindkét helyen kizárólag méneket használnak produkcióikhoz, amiatt a kicsi plusz miatt, amelyet a mén nemiségével hoz. Megfelelő kezekben ez valóban gyönyörű látványt nyújt. Ménjeik tiszteletteljesek és kiteljesedettek, amelyet ki is hangsúlyozok, mint fontos ismérv. Mén tulajdonlása nem csak arról szól, hogy képesek vagyunk lekezelní viselkedését, hanem arról is, hogy figyelembe vesszük életmódját és szükségleteit.

Hiszen a természetes lovas emberek mindent a ló szemszögéből vizsgálnak!

Ezért mindenekelőtt mindig gondoljuk bele magunkat a mén helyébe!

Mészáros Gyula
Pat Parelli cikke alapján